

**SUNIY QOPLAMA KORONKALAR QUYISHDA TALABLAR**

*Muhammadiyaheva Kamola Furqat qizi*

*EMU universiteti 1 kurs stomatologiya fakulteti talabasi*

*komosh2023@gmail.com*

**Annotatsiya**

Mazkur maqolada tishlarning anatomik shakli va funksiyasini sun'iy qoplamalar yordamida tiklashdagi asosiy texnik va tibbiy talablar tahlil qilinadi. Tadqiqotda tishni preparatsiyalash, milk cheti bilan munosabat, konstruksiyalarning gnatologik muvofiqligi va estetik mezonlari yoritilgan. Shuningdek, maqolada zamonaviy materiallar (sirkoniy dioksidi, E-max) va raqamli texnologiyalarning qoplamalar aniqligini ta'minlashdagi o'rni ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

**Kalit so'zlar:** sun'iy qoplama, koronka, preparatsiyalash, kulte, sirkoniy dioksidi, gnatologiya, marginal moslashuv, estetik stomatologiya.

**Kirish**

Tishlarning anatomik shakli va funksiyasini sun'iy qoplamalar (koronkalar) yordamida tiklash - bu tish-jag' tizimining yaxlitligini tiklashdagi eng keng tarqalgan va samarali usuldir. Hozirgi kunda ortopedik stomatologiya nafaqat yo'qotilgan tishlarni tiklash, balki ularning uzoq muddatli bio-mexanik barqarorligini ta'minlashni ham o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Biroq, qoplamaning uzoq muddatli chidamliligi va bemorning umumiy salomatligi uchun xavfsizligi bevosita bir qator qat'iy klinik talablarga bog'liq. Shu bilan birga, zamonaviy materiallar va tish to'qimalarining o'zaro adgeziyasi masalasi shifokordan nafaqat texnik mahoratni, balki chuqur akademik bilimlarni ham talab etmoqda. Zamonaviy stomatologiyada koronka shunchaki "qalpoqcha" emas, balki tishning biologik to'qimalari bilan mukammal integratsiyalashgan yuqori texnologik konstruksiya hisoblanadi.

Texnologiyalarning rivojlanishi, ayniqsa raqamli skanerlash va CAD/CAM tizimlarining kirib kelishi, qoplamalarga qo'yiladigan aniqlik talablarini mikronlar darajasiga ko'tardi, bu esa o'z navbatida asoratlar xavfini minimal darajaga tushirish imkonini beradi. Noto'g'ri o'rnatilgan qoplama nafaqat tishning yo'qolishiga, balki jag' bo'g'imi kasalliklari va milk yallig'lanishiga ham olib kelishi mumkin. Mazkur maqolada sun'iy qoplamalarni tayyorlash va o'rnatish jarayonidagi fundamental talablar hamda ularning ahamiyati tahlil qilinadi.

**Asosiy qism**

Sun'iy qoplamalar qo'yishda birinchi va eng muhim talab - bu **tishni to'g'ri preparatsiyalash** hisoblanadi. Zamonaviy standartlarga ko'ra, tishni yo'nishda "boriq" (ustuvorlik) tamoyili emas, balki "saqlab qolish" tamoyili amal qilishi kerak.

Tishning asosi parallel bo'lmashligi, aksincha 5–8 daraja atrofida konussimon shaklda bo'lishi konstruksiyaning fiksatsiyasini ta'minlaydi. Eng muhim jihat - milk sohasida "yelka" (ledge yoki shoulder) shakllantirishdir. Yelkasiz yo'nilgan tishlarda qoplama milkni siqib qo'yadi, bu esa surunkali gingivit va milk atrofiyasiga sabab bo'ladi. Yelka esa qoplamaning tish bilan tekis tutashishini va milkning sog'lom qolishini kafolatlaydi.

Ikkinchi muhim talab - **marginal moslashuv (chegara aniqligi)**. Qoplama va tish devori o'rtasidagi bo'shliq 50–100 mikrondan oshmasligi kerak. Agar bu masofa katta bo'lsa, u yerda vaqt o'tishi bilan sement yuvilib ketadi va "ikkilamchi karies" rivojlanadi. Raqamli skanerlash texnologiyasi an'anaviy qoliplarga qaraganda ushbu aniqlikni bir necha barobar yuqori darajada ta'minlaydi. Shuningdek, konstruksiya materialiga qo'yiladigan talablar ham o'zgardi. Bugungi kunda metall-keramika o'rnini biomas va allergik reaksiya bermaydigan sirkoniy dioksidi hamda litiy disilikat (E-max) materiallari egallamoqda. Bu materiallar milk qirrasining ko'karib qolishini oldini oladi va tabiiy tishdek yorug'lik o'tkazadi.

Uchinchi strategik talab - **gnatologik va okluzion muvofiqlik**dir. Qoplama tishlar qatori bilan jipslashganda bemorga noqulaylik tug'dirmasligi, "baland" bo'lmashligi va qarama-qarshi tishlar (antagonistlar) bilan ideal kontaktda bo'lishi shart. Noto'g'ri okluziya (tishlash) jag'-yuz bo'g'imida og'riqlar va tishning muddatidan oldin sinishiga olib keladi. Estetik nuqtai nazardan, qoplama nafaqat rang jihatidan, balki shakli va mikrotuzilishi bilan ham qo'shni tishlarni takrorlashi lozim. Zamonaviy adgeziv sementlar yordamida fiksatsiya qilish (yopishtirish) esa konstruksiyaning tish bilan yagona butunlik hosil qilishini ta'minlaydi.

### Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy qoplamalar qo'yish - bu murakkab muhandislik va biologik jarayondir. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli protezlashning garovi -tishni sifatli yo'nish, chegaraviy aniqlikni saqlash va konstruksiyaning gnatologik jihatdan to'g'ri loyihalashtirilishidir. Shuningdek, sun'iy qoplamalarni tanlashda bemorning individual parodontologik holatini inobatga olish, kelajakda milklarning chekinishi (retsessiya) kabi salbiy oqibatlarining oldini oladi. Faqatgina yuqori texnologik materiallar va raqamli usullarni qo'llash orqali bemorning uzoq muddatli mamnunligiga erishish mumkin.

Bundan tashqari, shifokor va tish texniklari o'rtasidagi raqamli muloqotning to'g'ri yo'lga qo'yilishi konstruksiyaning estetik va funksional muvofiqligini yangi bosqichga olib chiqadi. Shifokor-ortoped nafaqat estetika, balki periodontal to'qimalarning sog'lig'i uchun ham mas'uldir. Shu bois, klinik amaliyotda har bir bosqichning qat'iy nazorat qilinishi tish-jag' tizimidagi patologik o'zgarishlarni to'xtatishning yagona yo'lidir. Kelajakda raqamli protokollarni (Digital Smile Design) to'liq joriy etish orqali inson omili xatolarini minimallashtirish stomatologiyaning asosiy maqsadi bo'lib

qoladi. Yakuniy tahlil shuni ko'rsatadiki, sun'iy qoplamalarga qo'yiladigan zamonaviy talablar faqatgina tishni saqlab qolishga emas, balki butun organizmning chaynash tizimi muvozanatini tiklashga xizmat qiladi. Yakuniy xulosa sifatida, zamonaviy talablarga javob beradigan koronka - bu bemorning sog'lom tabassumi va hayot sifatining muhim qismidir.

#### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Розенштиль С.Ф. Ортопедическое лечение несъемными протезами. – М.: 2021. -940с.
2. Shillingburg H.T. Fundamentals of Fixed Prosthodontics. – Quintessence Publishing, 2020. -584p.
3. Razzoqov Sh.I. Ortopedik stomatologiya: darslik. – Toshkent: 2022.
4. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi – Ortopedik stomatologiya klinik protokollari.
5. Journal of Prosthetic Dentistry – [www.thejpd.org](http://www.thejpd.org)
6. International Journal of Prosthodontics – [www.quintessence-publishing.com](http://www.quintessence-publishing.com)
7. Milliy qonunchilik ma'lumotlari portali – [www.lex.uz](http://www.lex.uz)